

Reactie op de Europese consultatie 'Scholen voor de 21e eeuw'

1 Situering

Op 11 juli 2007 lanceerde de Europese commissie een publieke consultatie over de uitdagingen voor het leerplichtonderwijs. De commissie stelt vast dat het leerplichtonderwijs onderbelicht blijft in de Lissabonstrategie in vergelijking met andere onderwijssectoren zoals het levenslang leren of de beroepsopleiding. De commissie nodigt alle betrokkenen uit mee na te denken over de toekomst van het leerplichtonderwijs en de initiatieven die de Europese unie kan nemen om de lidstaten te ondersteunen in de modernisering van de scholen. De deadline voor de consultatie is verschoven naar 15 december 2007.

De Vlor vindt het belangrijk dat onderwijsgeledingen en het middenveld actief betrokken worden in het debat over dergelijke onderwijsveranderingen. Het is niet wenselijk dat deze vernieuwingen louter vanuit technocraten vorm krijgen. Om deze principiële reden vinden we het als onderwijsraad belangrijk in dit debat onze stem te laten horen. Namens de Europese onderwijsraden reageerden we ook in het kader van de EUNEC conferentie 'Schools of the future' in Tallinn (10-11 juni 2007) (tekst ter informatie als bijlage).

2 De meerwaarde en beperkingen van een Europees beleid voor het leerplichtonderwijs

Op dit ogenblik zijn het hoger onderwijs, het levenslang leren en volwassenenonderwijs en de beroepsopleidingen voorwerp van een ambitieus door Europa geïnspireerd moderniseringproces. Binnen het programma 'Onderwijs en Opleiding 2010' zijn er ook al stimuli voor de modernisering van het leerplichtonderwijs maar ze missen samenhang en transparantie. Toch is het leerplichtonderwijs een ontzettend belangrijke schakel in onderwijs en opleiding. Het biedt jonge mensen een basis om zich te ontplooiën, voor een leven lang leren (waaronder hoger onderwijs) en voor een duurzame maatschappelijke integratie.

De Europese unie kan daarom een belangrijke rol spelen om lidstaten te stimuleren een ambitieus beleid te voeren voor de vernieuwing van het leerplichtonderwijs. Het is een belangrijk signaal dat de Europese commissie het (leerplicht)onderwijs in het centrum van de politieke aandacht plaatst¹ en de overheden aanmaant te "investeren" in onderwijs en vorming.

¹ ALGEMENE RAAD, Advies over het Europese onderwijsbeleid en zijn weerslag op het Vlaamse onderwijsbeleid, 20 mei 2003; ALGEMENE RAAD, Advies over de mededeling van de Europese

Toch moet een “Europees” onderwijsbeleid voor het leerplichtonderwijs rekening houden met enkele heel belangrijke voorwaarden :

1. Een “Europees beleid voor leerplichtonderwijs” moet de pedagogische opdracht van het leerplichtonderwijs centraal stellen. Dit wil zeggen dat (leerplicht)onderwijs jonge mensen vormt tot rijke en kritische persoonlijkheden, hen voorbereidt om een verantwoordelijke rol op te nemen in de samenleving en ze kansen biedt op duurzame participatie aan de arbeidsmarkt. Deze pedagogische opdracht mag niet eenzijdig gekleurd worden door economische of competitiviteitoverwegingen.
2. Europese initiatieven moeten ruimte laten voor een eigen (Vlaamse) visie op de opdrachten van onderwijs en de eigen kenmerken van een onderwijssysteem (bijv. onderwijsvrijheid). Daarom moet een stimuleringspolitiek van de kant van de Europese Unie passen in het globale subsidiariteitsprincipe dat geldt voor Europese besluitvorming. Een Europees beleid kan inspirerende gemeenschappelijke referentiekaders ontwikkelen, lidstaten in staat stellen te leren van elkaar door goede praktijkvoorbeelden en door comparatief materiaal ter beschikking te stellen. Het kan ook waardevolle initiatieven via het nieuwe programma voor een leven lang leren ondersteunen.
3. Het is noodzakelijk om bij het debat over de modernisering van leerplichtonderwijs onderwijsgeledingen te betrekken, zowel op het Europese als op het nationale vlak. Echte hervorming zowel op het Europese als op het nationale/regionale niveau moet in overleg tot stand komen. De consultatie is hiervoor een positieve stap. Maar overleg met het georganiseerde middenveld is eveneens wezenlijk. Een open consultatie op basis van de acht voorliggende vragen alleen, kan onvoldoende een democratische legitimering bieden voor een nieuw proces van open coördinatie.
4. Ten vierde vraagt de Vlor een evenwichtige benadering van de opdrachten voor het (leerplicht)onderwijs in relatie met andere maatschappelijke sectoren zoals werkgelegenheid, welzijn, innovatie, De samenleving stelt terecht een aantal hoge verwachtingen t.a.v. het leerplichtonderwijs. Het Europese beleid vormt een illustratie van deze trend doordat sectoren als concurrentievermogen, werkgelegenheid, gezondheidszorg voor onderwijs actiepunten formuleren. Europa maant ook de lidstaten aan een dergelijke “transversaal” beleid uit te tekenen. Maar hier past een dubbele voorzichtigheid. Soms missen dergelijke initiatieven t.a.v. het onderwijs vanuit diverse hoeken samenhang. Soms zijn verwachtingen tegenstrijdig of onrealistisch. Dergelijke verwachtingen kunnen daarom niet eenzijdig vanuit andere maatschappelijke segmenten worden opgelegd zonder dat onderwijs een actieve partner is in het besluitvormingsproces. Ten tweede is het ook vanzelfsprekend dat deze sectoren ook mee investeren in de verwachtingen die ze ten aanzien van onderwijs formuleren.

3 Antwoorden op de vragen in het consultatiedocument

De Europese commissie geeft acht vragen mee waarop in de consultatie moet worden gereageerd en vraagt telkens om aan te geven

Commissie “Onderwijs en opleiding 2010. De dringende noodzaak tot hervormingen voor het wetslagen van de strategie van Lissabon”, 20 januari 2004.

1. welke maatregelen in de eigen nationale context noodzakelijk zijn om de kwaliteit van het leerplichtonderwijs te verhogen;
2. waar samenwerking op het Europese niveau zinvol zou kunnen zijn voor de eerste doelstellingen.

We volgen in het onderstaande document de vragen en de structuur die de commissie voorop stelt.

3.1 Hoe kan een school zo georganiseerd worden dat zij alle leerlingen het hele scala aan sleutelcompetenties kan bijbrengen?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Sleutelcompetenties zijn in een kennissamenleving voor iedereen onontbeerlijk. De Europese aanbeveling over sleutelcompetenties fungeert als een groot referentiekader dat inspirerend is voor de ontwikkeling van curricula². Een aantal van deze sleutelcompetenties zijn bijna op het niveau van eindtermen geschreven.

Het Vlaamse beleid

Bij een vergelijking tussen het Europese kader van sleutelcompetenties en de Vlaamse eindtermen merkt de Vlor een grote overeenkomst. De recente aanpassing van de eindtermen om digitale competenties van leerlingen te versterken, gaat eveneens in dezelfde richting. De transversale sleutelcompetenties zijn sterk terug te vinden in de vakoverschrijdende en leergebiedoverschrijdende eindtermen. Bij de evaluatie van de eindtermen ligt ook de vraag voor om het pakket taalvaardigheid nog verder te verfijnen en te versterken. Ook dit is conform Europese aanbevelingen. Omdat eindtermen opgenomen zijn in de leerplannen, behoren ze in Vlaanderen vandaag al tot het verplichte aanbod voor alle leerlingen.

We stellen vast dat het Vlaamse beleid op het vlak van kwaliteitsstandaarden (eindtermen, ontwikkelingsdoelen, basiscompetenties, ...) ruimte laat voor autonomie en eigen klemtonen op het vlak van curriculumontwikkeling. De Vlor is geen vragende partij om hierin dwingend op te treden noch op het Vlaamse niveau noch op het Europese niveau. Curricula moeten zowel ruimte laten voor de professionaliteit en de groeicapaciteit van de schoolteams als voor de leerbehoeften en interesses van leerlingen. Deze autonomie moet scholen in staat stellen zelf een beleid te kunnen uitstippelen dat geïnspireerd is vanuit het schooleigen pedagogisch project (zie in dit verband ook het punt 3.8). We zijn ervan overtuigd dat deze ruimte én (beperkte) diversiteit tussen scholen stimuleert om een kwalitatief beleid te voeren dat voor zoveel mogelijk leerlingen een zo hoog mogelijk competentieniveau nastreeft.

Vlaanderen besteedt ook heel veel aandacht aan afstemming én differentiatie binnen de kwaliteitsstandaarden voor moeilijk lerenden, voor leerlingen en volwassenen met specifieke noden en voor tweedekansleerwegen (bijv. ontwikkelingsdoelen, PAV in beroepsonderwijs, basiscompetenties voor basiseducatie en tweedekansonderwijs). Het feit dat het Europese kader voor sleutelcompetenties één kader vormt voor veel verschillende vormen van

² Aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2006 inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren, 2006/962/EG, - Publicatieblad van de Europese Unie, 30 december 2006, L. 394/10.

onderwijs mag geenszins de kansen voor remediëring en compensering van moeilijk lerende jongeren en volwassenen ondermijnen.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

Op zich vindt de Vlor het interessant dat Europa de lidstaten inspireert en motiveert om de leerinhouden en curricula up-to-date te houden. De Vlor kan zich vinden in het voorliggende kader maar is geen vragende partij voor een verdergaande (regulerende) Europese druk op de eindtermen en curricula. Het is goed dat lidstaten (en scholen) in de curriculumontwikkeling eigen klemtonen en beleidlijnen kunnen uittekenen. We moeten er ook over waken dat sleutelcompetenties niet te eng worden bepaald door de noden van de arbeidsmarkt.

Het is wezenlijk dat scholen ook een gelijke kansen- en zorgbeleid voeren om alle leerlingen de basiscompetenties bij te brengen om maatschappelijk te kunnen functioneren. Gediversifieerde leerwegen kunnen jongeren met verschillende talenten en interesses aanspreken en motiveren tot leren. Het Europese kader voor sleutelcompetenties besteedt aan deze gediversifieerde leerwegen te weinig aandacht. Bijkomende Europese uitwisseling op het vlak van goede praktijkvoorbeelden om een gelijke kansen- en zorgbeleid vorm te geven (bijv. tweedekansleerwegen) zou een meerwaarde kunnen betekenen. Een gelijkekansen- en zorgbeleid veronderstelt in elk geval dat overheden hiervoor in de nodige ondersteuning (mensen en middelen) voorzien. Europa zou ook op dit vlak impulsen kunnen geven.

3.2 Hoe kan de school jonge mensen toerusten met de competenties en motivatie voor een leven lang leren?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Leerlingen moeten de school competent en gemotiveerd verlaten om gedurende hun hele leven verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leren. Dit vraagt om een doorgedreven aandacht voor het verminderen van de ongekwalificeerde uitstroom. De Europese onderwijsrichtpunten (benchmarks) geven terecht aan dit gegeven heel wat aandacht.

Een tweede belangrijk Europees kader in dit verband is de ontwikkeling van de “European Qualifications Framework” (EQF). Dit biedt een kader om de verworven competenties en vroegere leerinspanningen beter te valoriseren en in te passen in een coherent leertraject.

Europa definieert het levenslang- en levensbreed leren ook als een omvattend gegeven dat vertrekt vanuit het kleuteronderwijs tot het hoger en volwassenenonderwijs. Ook verschillende vormingsinitiatieven moeten in dit omvattende geheel een plaats krijgen.

Het Vlaamse beleid

Binnen het Vlaamse beleid werkt men momenteel aan een Vlaamse kwalificatiestructuur die de Europese ontwikkelingen omzet in eigen regelgeving. In het kader van de competentie-agenda wordt gezocht naar manieren om de studiekeuzebegeleiding en de loopbaanontwikkeling van jongeren en volwassenen beter te organiseren. Op dit vlak volgt de Vlaamse overheid de algemene trend om te zoeken naar betere afstemming tussen de verschillende onderwijs- en opleidingsstelsels.

Het is ook belangrijk dat er blijvend na te denken over de competenties en kwalificaties die nodig zijn voor de toekomst. Bovendien stellen we vast dat maatschappelijke noodzakelijke

kwalificaties niet altijd ook een hoge maatschappelijke waardering genieten. Van de herwaardering van beroeps- en technisch onderwijs, die al decennia door de overheid in het vooruitzicht is gesteld, is tot op vandaag nog weinig gerealiseerd. Ook een betere aansluiting van het volwassenenonderwijs op het voltijds onderwijs is in deze context belangrijk.

De Vlor vindt het ook belangrijk dat het leerproces inspeelt op de noden en de leerbehoeften van leerlingen. Wetenschappelijke onderzoeken hebben uitgewezen dat Vlaamse kinderen vaak niet graag naar school gaan. Het Vlaamse onderwijs scoort zeer goed in internationale vergelijkingen naar kennis en competenties maar de schoolse tevredenheid is eerder laag.

In het Vlaamse onderwijs zijn heel wat initiatieven om nieuwe vormen van leren te introduceren. Gezien het feit dat didactiek en pedagogische methoden in Vlaanderen behoren tot het domein van de pedagogische vrijheid van de onderwijsinstellingen, stelt de overheid zich hierin terughoudend op. Maar binnen deze autonomie zijn er heel wat interessante vernieuwingsprojecten zoals goed geconcipieerd projectgericht onderwijs, zelfontdekkend leren, die de motivatie en de betrokkenheid van leerlingen bij het eigen leren willen verhogen. Het is vanzelfsprekend dat de evaluatiemethodes moeten aangepast zijn aan die nieuwe onderwijsmethoden. Deze zienswijze betekent echter niet dat bestaande onderwijsmethoden en evaluatietechnieken niet langer gerechtvaardigd zijn. Bovendien zijn aan elke assessmentmethode en onderwijsmethode voor- en nadelen verbonden. Afhankelijk van de doelgroep of de doelstellingen van de evaluatie, kan er gekozen worden voor een bepaalde methode.

Bij deze nieuwe vormen van “leren”, blijft het voor de Vlor absoluut noodzakelijk steeds aandacht te geven aan de sociale component van het leren. Leren gebeurt in een leer- en leefgemeenschap. Leerlingen leren van en met elkaar. Ze gaan graag naar school om er vrienden en kennissen te ontmoeten.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

De vraag rijst of de invalshoek van het welbevinden op school van jongeren in heel wat (Europese en Vlaamse) beleidsinitiatieven niet wat onderbelicht blijft. Er wordt terecht heel wat aandacht besteed aan duurzame inzetbaarheid, aan vereisten voor het maatschappelijk functioneren van jongeren maar tegelijk moet er ruimte blijven voor de eigen beleving en leervragen van jongeren. Dit betekent evenwel niet dat Europa specifieke initiatieven moet nemen op het vlak van de didactiek en de pedagogische methodes. Het gaat eerder om de globale benadering van het leerplichtonderwijs met respect voor de eigen inbreng van leerlingen.

Gemotiveerd blijven voor een leven lang leren hangt van veel maatschappelijke actoren af. Bovendien moeten zowel jongeren als volwassenen levens- en beroepskeuzes kunnen maken. Behoeften aan levenslang leren om deze keuzes te realiseren maken er deel van uit. We stellen vast dat er nood aan sterke begeleiding van de studie- en beroepskeuzes. We stellen vast dat er in het kader van het Kopenhagenproces een aanzet voor een gemeenschappelijk raamwerk bestaat voor begeleiding van keuzeprocessen maar dit is erg algemeen en vertrekt vanuit een ander perspectief dan voor het leerplichtonderwijs nodig is. De vraag rijst of Europese landen op het vlak van studiekeuzebegeleidingsprocessen niet meer van elkaar kunnen leren en of initiatieven in deze sector niet wenselijk zijn.

3.3 Hoe kan de school een duurzame economische groei op lange termijn in Europa helpen ondersteunen?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

De verschillende Europese documenten in het kader van het programma onderwijs en vorming 2010 vragen aandacht voor de bijdrage die onderwijs en vorming kunnen leveren in het kader van de economische ontwikkeling van een land. Vooral het gegeven van de kenniseconomie en –samenleving staat hierbij sterk op de voorgrond.

Het Vlaamse beleid

De Vlaamse inspanningen in de Lissabondoelstellingen hebben een globaal kader gekregen in het plan Vlaanderen in actie en in de competentie-agenda. De besprekingen over de precieze verantwoordelijkheden en engagementen van zowel de sociale partners als het onderwijs zijn nog volop gaande.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

In zijn advies van 20 januari 2004 over Onderwijs en Opleiding 2010³ maakte de Vlor zich zorgen over de referentiekaders van waaruit de huidige Europese aandacht voor onderwijs vertrekt. Het proces van Lissabon wil de economische ontwikkeling van Europa op een duurzame manier stimuleren en sociaal onderbouwen. Het is echter niet altijd duidelijk van welk economisch model men juist vertrekt. Voor de Vlor is het duurzame en sociale karakter primordiaal.

De bijdrage van het onderwijs tot een duurzame en sociaal rechtvaardige economie heeft verschillende dimensies:

- De Vlor vindt ook dat de school bijdraagt tot een duurzame economische ontwikkeling op lange termijn door jongeren een basisniveau van maatschappelijke redzaamheid te garanderen, naast een kwalificatie die hen toegang geeft tot de arbeidsmarkt of een toegang tot het hoger onderwijs. De school en het onderwijs richten zich op duurzame inzetbaarheid en ontwikkelingskansen op langere termijn.
- Voor de Vlor behoort het ook tot de opdrachten van de school om jongeren gelijke kansen te bieden op toegang tot onderwijs maar ook op de doorstroming in het onderwijs en op het behalen van een zo hoog mogelijk kwalificatieniveau. Geen talenten laten verloren gaan, is een erg belangrijke bijdrage aan een dynamische arbeidsmarkt en samenleving.
- Naast de economische ontwikkeling vraagt de Vlor ook aandacht voor de ecologische en duurzaamheidsdimensie die onderwijs aan jonge mensen wil meegeven. Jongeren sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling en hen competent maken om dit na te streven, is eveneens belangrijk om tot een duurzame (dus ook rechtvaardige) economie te komen.

³ ALGEMENE RAAD. Advies over 'Onderwijs en opleiding 2010. 20 januari 2004.

3.4 Hoe kan de school het best inspelen op de behoefte aan meer rechtvaardigheid en op de culturele verscheidenheid, en de schooluitval terugdringen?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

De Europese Unie heeft van een terugdringen van de ongekwalificeerde uitstroom een speerpunt van beleid gemaakt. Bovendien publiceerde de unie vorig jaar een mededeling over rechtvaardigheid en efficiëntie in de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels. Toch stellen we vast er in het Europese beleid te weinig een coherente benadering is voor een gelijke kansenbeleid.

Het Vlaamse beleid

Het Vlaamse onderwijs probeert van gelijke kansen een speerpunt van het onderwijsbeleid te maken. In de huidige beleidsnota's en beleidsbrieven vormt een geïntegreerd en structureel gelijkheidsbeleid een rode draad voor alle inspanningen op het vlak van onderwijs. In eerdere adviezen steunde de Vlor deze algemene benadering van het onderwijsbeleid.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

In zijn advies over de ontwerpconclusies van de Europese Raad over 'Doelmatigheid en Rechtvaardigheid in onderwijs en vorming'⁴ waardeert de Vlor het dat de Commissie oog heeft voor de effectiviteit op lange termijn van investeringen in kleuteronderwijs om jonge kinderen al vroeg en regelmatig naar school te laten gaan. Dit gegeven is echter nog maar weinig vertaald in concrete beleidsaanbevelingen en –initiatieven. De Vlor denkt dat de Europese unie op dit vlak een grotere sensibiliserende rol kan spelen.

Goed onderwijs kan een hefboom zijn om sociale cohesie te bevorderen en achterstelling van kansengroepen te voorkomen. Volgens de Vlor moet dit een centraal uitgangspunt zijn voor een Europees stimuleringsbeleid voor het leerplichtonderwijs. Dit moet veel breder gaan dan het terugdringen van de ongekwalificeerde uitstroom, alhoewel dit een belangrijke stap is. De Vlor gelooft dat preventie en remediëring van leerachterstanden erg belangrijk zijn. Daarom moeten we in de ruime schoolcontext heel wat aandacht besteden aan de relatie tussen gezinnen en de school; de interactie tussen de school en zijn bredere omgeving; kosteloos onderwijs; structurele ondersteuningsmaatregelen; de sociale integratie op de school; attractief beroepsonderwijs; het aanpakken van laaggeletterdheid; diversiteit in de lerarenopleiding en de professionalisering van het onderwijspersoneel.

Verwachtingen met betrekking tot kansarmen en minderheidsgroepen worden vaak te eenzijdig naar het onderwijs toe geformuleerd. Aangezien er een zeer sterke correlatie aangetoond wordt tussen schoolachterstand en de sociaal-economische en sociaal-culturele achtergrond van leerlingen, is een integrale aanpak hier noodzakelijk. Zo niet, dan blijven de maatregelen binnen onderwijs geïsoleerde initiatieven die niet in een duurzaam effect resulteren. Er is daarom nood aan geïntegreerde sociale programma's waarin ook andere sectoren mee investeren in de sociale dimensie en ondersteuning van het onderwijs.

⁴ ALGEMENE RAAD. Advies over ontwerpconclusies Europese Raad over doelmatigheid en rechtvaardigheid in onderwijs en vorming. 9 november 2006.

3.5 Als de school moet beantwoorden aan de individuele leerbehoeften van elke leerling, wat kan er dan gedaan worden met betrekking tot de curricula, schoolorganisatie en de rol van de leraar?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Voor zover we weten, zijn er geen initiatieven van de Unie op dit vlak. Wel stimuleren andere internationale organisaties de idee van inclusief onderwijs. Er is wel een referentiekader over de voorwaarden voor de professionalisering van leraren.

Het Vlaamse beleid

Binnen de Vlaamse context hebben we een sterke traditie van buitengewoon onderwijs dat inspeelt op de leerbehoeften van leerlingen met specifieke noden. Daarnaast bestaat er in het Vlaamse (basis)onderwijs een zorgbeleid voor leerlingen met beperkte problemen die ondersteuning krijgen. Sinds een aantal jaren zijn er ook experimenten voor geïntegreerd onderwijs (GON) en voor inclusief onderwijs (ION). Momenteel loopt een breed maatschappelijk debat over de wijze waarop de afstemming tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs nog beter kan om leerlingen te integreren in het gewoon onderwijs waar dit kan en verantwoord is en ze nieuwe kansen te geven in het buitengewoon onderwijs als het moet. De minister hanteert hiervoor een specifiek “leerzorgkader”. De Vlaamse Onderwijsraad vindt het absoluut wenselijk dat er voor de opvang van leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften in onderwijs een zorgcontinuüm wordt uitgebouwd. De raad wenst één samenhangend continuüm voor alle aanpassingen in het gewoon, en de gespecialiseerde settings in het buitengewoon onderwijs. Dit zorgcontinuüm moet kinderen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften meer en betere onderwijskansen geven.

Het gelijke kansenbeleid probeert dan weer de onderwijskansen van leerlingen die kampen met sociaal-economische en sociaal-culturele achterstelling te verbeteren.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

De Vlor vindt dat Europees beleid aandacht moet vragen voor de onderwijskansen van leerlingen met specifieke noden binnen een adequaat continuüm aan zorg. De vorm waaronder dit gebeurt behoort echter tot de autonomie van de lidstaten. We zijn absoluut geen vragende partij voor verdere initiatieven in dit verband. De Vlor vindt wel dat competentie-ontwikkeling en –ondersteuning van leerkrachten absoluut noodzakelijk is voor de uitbouw van een zorgcontinuüm. Door middel van peer-learning en goede-praktijkvoorbeelden zouden lidstaten van elkaar kunnen leren.

3.6 Hoe kan de school jongeren helpen verantwoordelijke burgers te worden, die de fundamentele waarden als vrede en tolerantie ten aanzien van verscheidenheid eerbiedigen?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Het Europees kader voor sleutelcompetenties biedt een kader voor dergelijke competenties. Bovendien stimuleren de Europese uitwisselingsprogramma's de interculturele uitwisseling

en een Europees burgerschap. Ook in het programma voor jeugd zitten stimulansen voor extra-curriculaire initiatieven die burgerschap ondersteunen.

Het Vlaamse beleid

In het Vlaamse basis en secundair onderwijs wordt via de leergebied- en vakoverschrijdende eindtermen aandacht geschonken aan elementen die bijdragen tot 'jongeren helpen verantwoordelijke burgers te worden'. Dit zowel via de vakoverschrijdende eindtermen sociale vaardigheden als via de vakoverschrijdende eindtermen voor burgerschap. Zo worden 'burgerschap' en 'democratie' niet herleid tot een leergebied of vak. In de Vlaamse benadering past burgerschap ook in ene brede benadering die ook aandacht geeft aan wereldburgerschap en duurzame ontwikkeling. We stellen wel vast dat bij een evaluatie van de vakoverschrijdende eindtermen misschien moet worden nagedacht over de versterking van de Europese dimensie in de eindtermen van de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs.

Actief burgerschap is een gedeelde verantwoordelijkheid. Scholen hebben hier een opvoedkundige functie om jongeren gefundeerd-kritisch mondig te maken onder meer door een participatief schoolklimaat. Maar ook media spelen hier een cruciale rol. De rol van de scholen zal op het gebied van attitudes altijd beperkt zijn. Ook het thuisklimaat en de opinie van leeftijdgenoten bepaalt in belangrijke mate mee het maatschappelijke engagement van jongeren. Daarom is betrokkenheid van leerlingen in vrijwilligerswerk, verenigingen en internationale uitwisselingen een erg belangrijke hefboom. De school kan jongeren hiertoe stimuleren.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

Het is aan de scholen om invulling te geven aan de realisatie van deze eindtermen.

De Europese mobiliteitsprogramma's bieden kansen voor interculturele verrijking op scholen maar dit is niet voor alle scholen even vanzelfsprekend. In het basis- en secundair onderwijs is mobiliteit minder vanzelfsprekend dan in het hoger onderwijs. De Vlor bereidt een afzonderlijk advies voor over dit uitzicht.

Gezien het vastgestelde interferentie tussen een participatief schoolklimaat en de houdingen van leerlingen t.o.v. democratie en maatschappelijke participatie zou een impuls (peer-learning, goede praktijkvoorbeelden) naar een versterking van een participatief schoolklimaat vanuit de Europese unie zeker een meerwaarde zijn.

3.7 Hoe kan het schoolpersoneel getraind en geholpen worden om de problemen waarmee zij te maken krijgen, aan te pakken?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Recent werkte de unie een aanbeveling goed over de verbetering van de kwaliteit van leerkrachten en opleiders⁵. Leerkrachten kunnen ook een beroep doen op specifieke mobiliteitsprogramma's.

⁵ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 3 augustus 2007.

Het Vlaamse beleid

In Vlaanderen is momenteel een hervorming aan de gang van de initiële lerarenopleiding. Hierdoor wordt de praktijkrelevantie van de opleidingen versterkt onder meer door aanvangsbegeleiding. Om de kwaliteit van de opleidingen te versterken werkte de Vlaamse regering ook een nieuw kader voor de beroepsprofielen en basiscompetenties uit.

Om functioneel te zijn veronderstelt het beroepsprofiel een continu professionaliseringsbeleid voor de hele school. De Vlor vraagt dat de overheid de voorwaarden schept waardoor een breed spectrum aan voorzieningen kan ontstaan voor levenslang leren voor leraren (nascholing, voortgezette opleidingen, leerkrachtenstages, mobiliteit en uitwisselingsprogramma's), naast de initiële opleidingen. De Vlor vraagt nog een sterkere klemtoon op de realisatie van het beroepsprofiel vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

De aanbeveling bevat al heel wat van de belangrijke principes voor een versterking van de professionaliteit van leerkrachten. De Vlor vindt de afstemming tussen initiële opleiding en de latere professionaliseringstrajecten essentieel in dit debat.

3.8 Hoe kunnen schoolgemeenschappen het best geleid en gemotiveerd worden om succesvol te zijn? Hoe kunnen zij in staat gesteld worden in te spelen op veranderende behoeften en eisen?

Bestaande Europese kaders en initiatieven

Voor zover we weten, zijn er op dit vlak nog geen specifieke initiatieven.

Het Vlaamse beleid

Sinds enkele jaren stimuleert de overheid de ontwikkeling van scholengemeenschappen om een beter antwoord te bieden op de managementsbehoeften van scholen. Door de grotere schaal worden bepaalde administratieve mogelijkheden geschapen die er in kleinere scholen niet zijn. Voor het pedagogisch beleid zijn de scholen zelf de eerste verantwoordelijken maar er lijkt toch een evolutie aan de gang waarbij ook over bepaalde pedagogische aspecten afspraken worden gemaakt (bijv. het oriënteringsbeleid in het secundair onderwijs).

Kwaliteitsvol leiderschap is nodig om een school of scholengemeenschap in goede banen te leiden. Dat betekent niet enkel dat de school geleid moet worden door een competente directeur, maar dat het schoolbestuur eveneens over de nodige capaciteiten moet beschikken.

De Vlaamse overheid vertrekt in zijn beleid voor de beheers- en beleidsstructuren ook van een participatief model waarbij leerkrachten, ouders en leerlingen op diverse domeinen bij de beleidsvoering worden betrokken. Ook de betrokkenheid van de brede samenleving bij de beleidsvoering op scholen is wezenlijk. De Vlor ondersteunt deze benadering.

Suggesties voor een toekomstig Europees beleid

Het is belangrijk om voor directeurs en schoolbestuurders in voldoende opleidingsmogelijkheden te voorzien. De unie zou de lidstaten kunnen stimuleren hiervoor de nodige middelen en ondersteuning ter beschikking te stellen.

De Vlor vindt het belangrijk dat de Europese unie in zijn benadering van schoolmanagement mee impulsen geeft voor een participatief schoolmodel. Ook de OESO heeft het hier over

een “shared leadership”. Uiteraard zal hierbij ruimte moeten blijven bestaan voor de eigen onderwijsstructuren van iedere lidstaat.

Willen scholengemeenschappen succesvol zijn, dan is participatie onontbeerlijk. Een houding die ook positief zal afstralen op de relatie tussen school en omgeving, school en ouders en school en personeel. Echte inspraak van het personeel is daartoe alvast een essentiële schakel.

Ann. Demeulemeester
Voorzitter

Mia Douterlungne
administrateur-generaal